

Heroïne als hoestdrank

Geëngageerde historici waarschuwen voor de afbraak van de verslavingszorg

De Academische Boekengids 61, maart 2007, pp. 3-5.

Zijn alcoholisten en drugsgebruikers zielige patiënten of verdorven en van God losgeraakte geesten? Vanaf de negentiende eeuw laveren artsen en hulpverleners tussen een medische en een morele kijk op verslaving. Historisch onderzoek in de Verenigde Staten en Canada bepleit *harm reduction* en praktische hulp.

'Verslaafden zijn slechte mensen, in die zin dat ze een slecht leven leiden' viel in november 2006 te lezen in *de Volkskrant*. Redacteur Martin Sommer vatte met deze zin – duidelijk met instemming – de boodschap samen van de Britse psychiater Theodore Dalrymple. Deze in Nederland en de Verenigde Staten zeer populaire gettoppsychiater-in-ruste betoogt in zijn boek *Drugs. De mythes en de leugens* dat de verslavingszorg afgeschaft dient te worden. Het moet maar eens afgelopen zijn met het 'pamperen' van mensen die een verwerpelijke keuze hebben gemaakt in hun leven, vindt Dalrymple. Verslaafden zijn niet ziek, maar zwak. Met een harde aanpak, bijvoorbeeld in het gevang, kiezen ze vanzelf wel eieren voor hun geld.

Dergelijke fulminaties gaan tegenwoordig door voor 'verfrissend', maar nieuw zijn zij allerm minst. Dit blijkt uit verschillende boeken over de geschiedenis van de verslavingszorg in de Verenigde Staten en Canada die de afgelopen jaren zijn verschenen. Anders dan in deze landen ligt in Nederland dit historisch terrein nog vrijwel braak. De Noord-Amerikaanse studies laten zien dat de medische en morele visies op verslaving al eeuwenlang als een pendel heen en weer slaan.

De medische benadering is geneigd de verslaafde te ontslaan van verantwoordelijkheid voor zijn gedrag door te wijzen op de chronische aard van het probleem, het bestaan van een erfelijke aanleg voor verslaving, de door middelenmisbruik aangetaste hersenen, of psychische problemen als achtergrond van de verslaving. De morele visie benadrukt juist de mogelijkheid tot zelfbeschikking en de eigen verantwoordelijkheid van de verslaafde. De religieuze moralisten van weleer noemden de verslaafde ronduit zondig; hun moderne seculiere opvolgers spreken van karakterzwakke psychopaten of onvolwassen escapisten.

De geschiedenis van de verslavingszorg in de Verenigde Staten en Canada leert ook dat het onjuist is om Dalrymple en zijn aanhangers niet serieus te nemen. Een schijnbaar gevestigde sector als de verslavingszorg kan zomaar afgebouwd worden, in tijden van bezuinigingsdrang gecombineerd met een afnemende empathie met verslaafden. Dit gebeurde in Amerika bijvoorbeeld tijdens het interbellum.

Verslaafden zijn de tragische slachtoffers van de 'psychoactieve revolutie', om een term te gebruiken die de Amerikaanse hoogleraar David Courtwright introduceerde in *Forces of Habit. Drugs and the Making of the Modern World* (2001). Courtwright is een van de aartsvaders van het moderne specialisme *the social history of alcohol and drugs*, in de volksmond beter bekend als 'drugsgeschiedenis'. Courtwright doelt met 'psychoactieve revolutie' op het feit dat na 1800 de burgers in het Westen 'steeds meer, en steeds krachtiger, middelen ter beschikking hebben om hun gewone dagelijkse bewustzijn te veranderen'. Is dit op zich al baanbrekend, het drugsgebruik beïnvloedde bovendien de literatuur en de kunsten en leverde veel werkgelegenheid op in nieuwe sectoren als drugshandel en -bestrijding, de farmaceutische industrie en verslavingszorg.

'MOEDERS GEBRUIKTEN OPIUM OM HUILENDE KINDEREN RUSTIG TE KRIJGEN, ARBEIDERS ONTSNAPTEN MET BEHULP ERVAN TIJDELIJK AAN HUN DAGELIJKSE ELLENDE EN SCHRIJVERS ZOCHTEN IN DE OPIUM EEN BRON VAN KUNSTZINNIGE INSPIRATIE.'

Ter achtergrondinformatie: het begon ooit met het pijnstillende roesmiddel opium, dat artsen in de oudheid al gebruikten. Gedurende de middeleeuwen verdween het in Europa van het toneel, maar in de zestiende eeuw ontdekten dokters het goedje opnieuw. Lange tijd was laudanum, een van opium en alcohol gemaakt drankje, een luxeproduct voor de elite. Dit veranderde nadat in 1805 morfine, de werkzame stof uit opium, werd geïsoleerd (in 1899 gevolgd door een nog sterker synthetisch opiaat: heroïne). In de negentiende eeuw werden door de stijgende vraag en verbeterde productiemethoden opiaathoudende pillen en drankjes een steeds beter betaalbare volksdrug. Moeders gebruikten opium om huilende kinderen rustig te krijgen, arbeiders ontsnaptten met behulp ervan tijdelijk aan hun dagelijkse ellende en schrijvers zochten in de opium een bron van kunstzinnige inspiratie.

Tijdens deze vroege drugsrevolutie bleef het niet bij opiaten. Cannabis – al bekend bij de oude Grieken en Romeinen – werd rond 1850 herontdekt. Daarna verschenen opwekkende stoffen als cocaïne (1860) en amfetamine (1932) op de markt, alsook een hele reeks kalmerende middelen, van chloraal (1869) tot

valium (1963). Na 1945 werden nog het psychedelische tripmiddel lsd en de 'love drug' xtc ontdekt. Over het algemeen waren het artsen en psychiaters die deze drugs in de samenleving introduceerden. Zo gold heroïne aanvankelijk als medicijn tegen hoestklachten, morfine als kuur tegen vrouwenkwaaltjes, en werden lsd en xtc gebruikt als hulpmiddelen bij de inzichtgevende psychotherapie.

Inmiddels hebben wetenschappers de historie van drugsgebruik en -beleid in het Westen goeddeels in kaart gebracht. Sinds kort groeit de aandacht voor de geschiedenis van de verslavingszorg. Zo beschrijven de Amerikaanse onderzoekers John Crowley en William White in *Drunkard's Refuge. The Lessons of the New York State Inebriate Asylum* hoe de verslavingszorg vanaf het midden van de negentiende eeuw laveert tussen een medische en een morele kijk op verslaving. Zij doen dit aan de hand van het eerste medische 'asiel voor drankzuchtigen' in Amerika, het New York State Inebriate Asylum, dat in 1864 zijn deuren opende.

De oprichter, arts en drankbestrijder Joseph Edward Turner, beschouwde alcoholisme als een chronische kwaal die de wilskracht van het individu uitschakelde. Wilszwakte was dus niet de oorzaak van alcoholisme, maar het gevolg ervan, dacht Turner - in navolging van zijn collega, de Amerikaanse arts Benjamin Rush. Die formuleerde al rond 1800 een 'ziektemodel' van drankzucht. Een langdurige behandeling en een strenge controle waren volgens Turner het devies in de aanpak van dronkaards. Hij richtte zijn instelling in als een soort gevangenis, met een eigen politiekorps. De behandeling bestond uit vier uur per dag gymnastiek in de buitenlucht en de verplichting om tweemaal daags een religieuze dienst bij te wonen.

Het bestuur van de instelling was niet blij met Turners strenge bewind. De vrijwillige, betalende klanten bleven massaal weg. Turner moest in 1867 het veld ruimen. Zijn opvolger, Albert Day, stelde een milder regime in, bedoeld om zelfvertrouwen en hoop te wekken bij zijn cliënten. Hij benadrukte het belang van lotgenotencontact. Crowley en White typeren Days aanpak als een 'moreel model', omdat het uitging van de vrije wil en keuzemogelijkheid van het verslaafde individu. Hoewel het aantal vrijwillige patiënten onder Day sterk toenam, ontstond er ook kritiek op zijn tolerante aanpak. In 1879, vijftien jaar na zijn oprichting, sloot het eerste medische asiel voor drankzuchtigen in Amerika alweer zijn deuren.

Maar dat betekende bepaald niet het einde van de drankhulpverlening in dat land, zoals historica Sarah Tracy laat zien in *Alcoholism in America. From Reconstruction to Prohibition*. Rond 1900 telde Amerika ruim honderd inrichtingen voor de behandeling van drankzuchtigen. Vaak waren de initiatiefnemers christelijke drankbestrijders die vonden dat alcoholisten in het gevang niet op hun plaats waren. Het gezelschap van criminelen zou een slechte invloed op hen hebben. Bovendien hielp straffen niet; de alcoholisten bleven gewoon drinken. Ze hadden behandeling nodig. Ook psychiaters speelden een actieve rol in het stimuleren van de verslavingszorg. Meestal uit eigenbelang. Hun gestichten voor krankzinnigen zaten al overvol; bovendien waren drankzuchtigen vaak lastige patiënten.

'ARTSEN DACHTEN VOORAL PRAGMATISCH. ZE WERKTEN VEEL MET KALMERENDE MEDICIJNEN, ZOALS OPIUM, BROOM, CHLORAAL EN MORFINE.'

De hele negentiende eeuw bleven felle discussies woeden over de vraag of alcoholisme een medisch dan wel een moreel probleem was. In de praktijk, concludeert Tracy, bestond de behandeling in de instellingen uit een mengeling van medische en morele elementen. Artsen dachten vooral pragmatisch. Ze werkten veel met kalmerende medicijnen, zoals opium, broom, chloraal en morfine. Verder bestond het therapeutisch arsenaal uit arbeidstherapie, gymnastiek, een voedzaam dieet, rust en godsdienstig onderricht. Toch was volgens Tracy de behandeling in de kern vooral moreel. Het betrof een vorm van heropvoeding.

Aanvankelijk richtte de verslavingszorg zich dus op alcoholisme. Rond 1900 groeide de aandacht voor de probleemgebruikers van opiaten als opium, morfine en heroïne. In *Altering American Consciousness. The History of Alcohol and Drug Use in the United States, 1800-2000* schetst historica Caroline Jean Acker, een van de redacteurs van deze bundel, een prachtig portret van het gezin Zauberin - een treffende illustratie van de Amerikaanse verslavingsproblematiek aan het begin van de twintigste eeuw. Moeder Adelaide Zauberin was een typisch voorbeeld van de negentiende-eeuwse opiaatverslaafde: een vrouw die door medisch gebruik verslaafd was geraakt. In 1889 kreeg ze haar eerste morfinedruppels via de huisarts, als middelje tegen menstruatiekrampen. Adelaides echtgenoot Richard Zauberin was een dronkenlap die rond 1900 aan de morfine raakte in een sanatorium voor drankzuchtigen. De morfine vormde een onderdeel van zijn behandeling.

Hun dochter Kate kreeg in 1912, nadat ze was begonnen te menstrueren, meteen morfine toegediend door haar moeder. In 1925 trouwde Kate met ex-marinier Bill Smith. Deze had tijdens de Eerste Wereldoorlog in een ziekenhuis gewerkt, waar hij uitgebreid uit de medicijnkast had gesnoept. Bill bracht Kate en haar ouders in contact met de injectiespuit, die het effect van de morfine flink verhevigde. De familie begon nu steeds meer te gebruiken.

Dat werd hen echter niet gemakkelijk gemaakt. De huisarts weigerde nog langer morfine te verstrekken. Het niet-medische gebruik van opiaten was in Amerika sinds 1914, met de inwerkingtreding van de Harrison Act, bij wet verboden. Verslaafden werden binnen de wetgeving niet als zieken beschouwd en artsen die hen van drugs bleven voorzien, riskeerden strenge straffen. Wanhopig legde de familie contact

met een dealer uit New York, ene Frederick Beckman, een goed voorbeeld van het nieuwe soort verslaafde rond 1900: een jongeman uit de grote stad die drugs gebruikte voor zijn plezier. Hoe het de familie Zauberin vanaf dat moment verder is vergaan is helaas onbekend.

Opiaatverslaafden konden destijds proberen af te kicken onder toezicht van een arts of in een particulier sanatorium. Ook waren er talloze medicijnen tegen verslaving verkrijgbaar, in de drogist of via postorderbedrijven. Veel van deze medicijnen bevatten zelf opium, morfine of heroïne en hielpen verslaafden dus van de regen in de drup. Daarnaast bestonden er openbare behandelingsinrichtingen. Na 1914 openden ruim dertig Amerikaanse steden gemeentelijke klinieken voor de verstrekking van opiaten aan verslaafden. De stadsbesturen waren bang dat zij anders hun toevlucht zouden nemen tot geweld of criminaliteit. Sommige klinieken verstrekten een onderhoudsdosis, andere waren (officieel althans) gericht op het geleidelijk afbouwen van de drugs. Duizenden gebruikers meldden zich aan. Gemiddeld was per stad één op de duizend inwoners verslaafd. Historici schatten dat rond 1920 in de Verenigde Staten tussen de honderd- en tweehonderdduizend opiaatverslaafden waren.

In 1915 bestond er dus al een uitgebreid netwerk van verslavingszorg, zowel voor alcoholisten als voor opiaatverslaafden. In de meeste Europese landen, waaronder Nederland, was de verslavingszorg toen net op gang aan het komen. Over de therapeutische resultaten van deze vroege Amerikaanse verslavingszorg is weinig bekend. Zeker is dat de asielen voor drankzuchtigen langzaam dichtslibden met chronische patiënten. Maar Tracy laat in *Alcoholism in America* ook zien dat de betrokkenheid van verslavingszorgers positieve invloed kon hebben. Zo diepte ze uit de archieven indrukwekkende briefwisselingen op tussen patiënten van het Foxborough State Hospital en de directeur van dat instituut, de psychiater Irwin Neff. Neff hechtte veel waarde aan nazorg en correspondeerde vaak jarenlang met oud-patiënten en hun familieleden.

Zo had hij contact met de familie Rand: een alcoholische vader en drie dito zoons. Onvermoeibaar sprak Neff het viertal per post bemoedigend toe. Hij probeerde hen te weerhouden van zelfhaat na een terugval en schreef referenties voor de broers als ze een baan zochten. De Rands waren hem zeer dankbaar. 'Ik was zeer ontroerd door uw aardige woorden en het vertrouwen dat u in mij hebt gesteld', schreef een van de zoons, Thomas Rand, aan Neff. 'Het is mijn vaste voornemen u te laten zien, dat u gelijk had toen u mij een veranderd man noemde die nooit meer zou drinken.' Met Thomas liep het, voor zover bekend, inderdaad goed af. Hij vond een baan als verpleger en trouwde een 'charmante meisje'. Hulpverleners kunnen de levenskwaliteit van verslaafden dus zeker helpen verhogen, concludeert Tracy. Maar hun steun werkt alleen als de patiënt zelf gemotiveerd is.

De Britse historicus Frank Dikötter is een stuk minder positief over de effecten van de verslavingszorg. In zijn baanbrekende studie *Narcotic Culture. A History of Drugs in China* betoogt hij dat het voornaamste gevolg van de verslavingszorg in China was dat de verslavingsproblematiek in dat land er aanzienlijk door verergerde. Al vanaf de zeventiende eeuw rookten Chinezen opium. Aanvankelijk zorgde dit voor weinig problemen, aldus Dikötter. De meesten rookten slechts af en toe. Opium fungeerde als sociaal smeermiddel, vergelijkbaar met alcohol in het Westen. Men rookte tijdens trouwerijen en andere feestelijkheden, of in opiumkitten. Dikötter schat dat in 1879 één procent van de Chinese bevolking veel, vrijwel dagelijks, opium rookte. Maar zelfs deze zware gebruikers konden hier heel oud mee worden.

'ONGETWIJFELD HEBBEN HULPVERLENERS IN HET WESTEN DE
VERSLAVINGSPROBLEMATIEK VERERGERD DOOR MORFINISTEN AAN DE COCAÏNE
TE HELPEN EN ALCOHOLISTEN AAN DE MORFINE.'

Pas toen westerse missionarissen rond 1900 besloten de Chinese opiumverslaafden te gaan 'redden', ging het mis. Net als westerse artsen destijds gebruikten de missionarissen morfine als geneesmiddel voor opiumverslaving. En passant introduceerden ze de injectienaald als 'medische' toedieningsmethode. Hierna prezen ze heroïne en cocaïne aan als geneesmiddelen voor morfineverslaving, opnieuw naar westers voorbeeld. De verslaving aan deze nieuwe drugs bleek veel verwoestender dan die aan opium. Ongetwijfeld hebben hulpverleners in het Westen rond 1900 de verslavingsproblematiek eveneens verergerd door morfinisten aan de cocaïne te helpen en alcoholisten aan de morfine.

De *war on drugs* betekende - tijdelijk - de nekslag voor de prille verslavingszorg in de Verenigde Staten. Ackers eerdere boek *Creating the American Junkie. Addiction Research in the Classic Era of Narcotic Control* (2002) laat zien hoe drugsverslaafden vanaf 1910 stelselmatig zijn gedemoniseerd. Ze werden vergeleken met lepralijders wier morele verdorvenheid besmettelijk zou zijn, zodat ze van de samenleving dienden te worden geïsoleerd. Sommige psychiaters versterkten dit pleidooi door te betogen dat verslaafden zouden lijden aan een karakterdefect. Het waren in feite wilszwakke psychopaten.

De start van de oorlog tegen verdovende middelen was ten dele een reactie op concrete veranderingen in het drugsgebruik. In de steden was inmiddels een aanzienlijk leger *dope fiends* ontstaan, van het type Frederick Beckman: jongemannen die volop fuifden en drugs gebruikten voor de lol. Volgens de beleidsmakers bestond het leger 'junkies' voornamelijk uit Chinezen, prostituees, hun klanten en criminelen. Deze vooral mannelijke verslaafden in de steden waren bedreigender voor de sociale orde dan de keurige morfinespuitende vrouwen op het platteland.

Maar de hardere aanpak van verslaafden maakte ook deel uit van een breder streven naar het herstel van de zedelijkheid en orde in de Amerikaanse steden. Rond 1900 dreigden die uit hun voegen te barsten door de instroom van miljoenen immigranten. Politici, filantropen, christelijke groeperingen en wetenschappers probeerden de chaos te bedwingen. Ze trokken ten strijde tegen armoede, slechte huisvesting, prostitutie en geslachtsziekten. Een hardere aanpak van drank en drugs sloot hier naadloos bij aan. Tussen 1919 en 1933 was de verkoop en consumptie van alcohol in Amerika zelfs bij wet verboden.

Ook de media steunden deze harde aanpak van drugsgebruikers, zoals Susan Speaker laat zien in haar bijdrage aan *Altering American Consciousness*. De makers van kranten en tijdschriften ontdekten al vroeg dat sensationele verhalen over drugs goed waren voor de verkoop. Vrouwen en buitenlanders waren vaak de boosdoeners in hun antidrugspropaganda. *Femmes fatales* verlokten onschuldige mannen tot het roken van cannabis. Diabolische Chinezen in schaars verlichte opiumkitten verleidden even schaars geklede jongeren tot het gebruik van opiaten.

Cocaïneverslaafde negers zouden zelfs massaal blanke dames verkrachten, aldus de Amerikaanse pers rond 1910. In de meest rabiate antidrugsverhalen had het niet eens zin om de 'zwarte verkrachters' neer te schieten. Net als de moordmachine Michael Meyers uit de horrorfilm *Halloween* konden deze cocaïnenegers niet doodgaan. De cocaïne gaf hun een onmenselijke kracht. Dergelijke spookbeelden weerspiegelen de destijds heersende vrees voor Chinese immigranten, sociaal mobiele Afro-Amerikanen en zich emanciperende vrouwen. Achter de 'drug scares' ging bovendien een diepe angst voor maatschappelijk verval schuil. Voortdurend hekelde de heersende blanke klasse drugs als de ultieme bron van criminaliteit, krankzinnigheid, armoede, seksuele verdorvenheid, moordlust en zelfmoord.

'TERWIJL DE OPIAATVERSLAAFDE TRANSFORMEERDE VAN PATIËNT TOT "JUNKIE",
VERANDERDE DE ALCOHOLIST WEER VAN EEN ZIEKE IN EEN ZONDAAR.'

Als gevolg van deze antidrugspropaganda werden de openbare stadsklinieken voor drugsverstrekking aan verslaafden in de loop van de jaren twintig allemaal weer gesloten. In plaats daarvan richtte de Amerikaanse overheid speciale 'ziekenhuisgevangnissen' op, waar verslaafden van de drugs af moesten komen: de massa-instituten Lexington (in Kentucky) en Fort Worth (in Texas). Sommige verslaafden beschouwden een verblijf daar weliswaar als een heilzame time-out, maar de meeste vreesden het spartaanse regime van arbeidstherapie en 'cold turkey' afkicken (genoemd naar het met de ontwenning gepaard gaande opstaande huidhaar). Ook de meeste inrichtingen voor de behandeling van alcoholisten sloten rond 1920 hun deuren. Terwijl de opiaatverslaafde transformeerde van patiënt tot 'junkie', veranderde de alcoholist weer van een zieke in een zondaar.

De resultaten van deze harde aanpak waren weinig positief. Tachtig tot negentig procent van de verslaafden viel na ontslag terug in gebruik. De cliënten van Lexington en Fort Worth waren hopeloos verslaafde 'draaideurgevangenen'. De Canadese historica Catherine Carstairs betoogt dat de *war on drugs* leidde tot het ontstaan van een subcultuur van junkies. In *Jailed for Possession. Illegal Drug Use, Regulation, and Power in Canada* beschrijft zij hoe ook in Canada de criminalisering van drugsverslaafden rond 1920 op gang kwam. Op basis van juridische dossiers schetst ze een indringend beeld van het junkiebestaan in Canada tussen 1920 en 1960. Het was altijd al moeilijk voor gebruikers van opiaten om hun dagelijkse roes te combineren met werk en gezin, aldus Carstairs. Maar door het strenge Canadese beleid na 1920 werd dit hen vrijwel onmogelijk gemaakt. Verslaafden brachten vaak jaren door in de gevangenis. Eenmaal daarbuiten ging al hun tijd op aan het scoren van drugs en het vinden van het benodigde geld.

Een deel van hen koos eieren voor zijn geld en stopte het gebruik, ontdekte Carstairs. Maar de meerderheid, de harde kern, werd gedwongen tot een treurig leven aan de rand van de maatschappij. Toch was het bestaan als junkie voor sommigen heel aantrekkelijk. Het gebruik van harddrugs verschaft jeugdige crimineeltjes uit de lagere klasse een hoge 'subculturele status'. Bovendien was het drugswereldje voor gebruikers een soort alternatieve familie. Die konden ze goed gebruiken, want hun eigen gezin was vaak zwaar disfunctioneel.

'HET GEBRUIK VAN HARDDRUGS VERSCHAFTE JEUGDIGE CRIMINEELTJES UIT DE
LAGERE KLASSE EEN HOGE "SUBCULTURELE STATUS".'

De in dit artikel besproken historici betonen zich allemaal zeer geëngageerd. Zo besluit Acker haar boek *Creating the American Junkie* met een pleidooi voor *harm reduction*: het beperken van de schade die verslaafden zichzelf en hun omgeving toebrengen door naast ze te gaan staan en praktische hulp te bieden. Het is een minder ambitieuze doelstelling dan die waarmee de verslavingszorg begon: het 'redder' van alcoholisten uit de klauwen van Satan Drank. De meeste verslaafden, betoogt Acker, hebben niets aan dit afkickgerichte klimaat, dat lang dominant was in de verslavingszorg. Slechts een minderheid lukt het om blijvend 'clean' te worden. Het straffen en demoniseren van verslaafden is evenmin zinvol. Die strategie leidt alleen maar tot een onderklasse van verloederde, opgejaagde 'junkies'.

Ackers collega Carstairs concludeert eveneens dat verslaving een complex en hardnekkig probleem is. Simplistische oordelen en oplossingen zijn volgens haar niet op hun plaats. Na ruim een eeuw van

intensieve bemoeienis is gebleken dat de harde kern van problematische verslaafden moeilijk te genezen of verbeteren valt, noch door de fluwelen handschoenen van de hulpverlening, noch door de harde vuist van de gevangenis.

Crowley en White (de laatste is zelf ook werkzaam in de verslavingszorg) manen hun collega's om hun eigen nut te blijven verantwoorden naar het grote publiek. Dat is vaak niet of nauwelijks op de hoogte van de ervaringen die in het verleden zijn opgedaan in de omgang met verslaafden. Als het publiek niet beter wordt voorgelicht, kan het zich - in zijn verlangen naar herstel van de maatschappelijke orde - gemakkelijk keren tegen de verslavingszorg, zoals in de Verenigde Staten gebeurde tijdens het interbellum. Na 1960 bloeide de verslavingszorg daar weliswaar weer op, maar de sector blijft kwetsbaar voor het gevaar van afbraak, menen Crowley en White. De huidige enthousiaste ontvangst van Dalrymple maakt deze waarschuwing zeer actueel. Wellicht staat de pendel aan het einde van zijn zwaai, gereed om weer te keren.

Dr. Gemma Blok is verbonden aan de Faculteit Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam. Zij doet momenteel met een Veni-subsidie van NWO onderzoek naar de verslavingszorg in Nederland, 1900-2000.

Besproken boeken:

Alcoholism in America. From Reconstruction to Prohibition
door **Sarah W. Tracy**
Johns Hopkins University Press. Baltimore 2005.
384 pag. (PAP verschijnt April 2007), € 28,35

Altering American Consciousness - The History of Alcohol and Drug Use in the United States, 1800-2000
door **Sarah W. Tracy en Caroline Jean Acker (red.)**
University of Massachusetts Press. Amherst, MA 2004.
448 pag., € 39,90

Drugs. De mythes en de leugens
door **Theodore Dalrymple**
Nieuw Amsterdam. Amsterdam 2006.
160 pag., € 14,95

Drunkard's Refuge. The Lessons of the New York State Inebriate Asylum
door **John W. Crowley en William L. White**
University of Massachusetts Press. Amherst, MA 2004.
160 pag., € 34,80

Jailed for Possession - Illegal Drug Use, Regulation, and Power in Canada, 1920-1961
door **Catherine Carstairs**
University of Toronto Press. Toronto 2006.
240 pag., € 35,00

Narcotic Culture. A History of Drugs in China
door **Frank Dikötter**
Hurst & Co. Londen 2004.
288 pag., € 37,50

Literatuur:

- **Caroline J. Acker** (2002). *Creating the American Junkie. Addiction Research in the Classic Era of Narcotic Control*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- **David Courtwright** (2001). *Forces of Habit. Drugs and the Making of the Modern World*. Cambridge, MA: Harvard University Press.